

WSTĘP

Uniwersały królewskie ogłoszone 16 września 1547 r. zapowiadały zwołanie sejmiku do Piotrkowa na dzień św. Mikołaja (6 grudnia 1547)¹. W królewskiej legacji na sejmiku podkreślono pilne potrzeby finansowe państwa, związane przede wszystkim z obroną kraju przed Tatarami i Turcją². Obrady sejmowe rozpoczęły się 10 grudnia 1547 r.³ Obecni byli obaj królowie, „stary” i „młody”⁴. W propozycji wygłoszonej przez kanclerza koronnego, biskupa krakowskiego Samuela Maciejowskiego, król ponownie zaapelował, aby zebrane stany miały na względzie olbrzymie potrzeby finansowe państwa w zakresie obrony, których pusty skarb królewski nie jest w stanie zaspokoić. Nie zapewnia należytej obrony uchwalane od kilku lat pospolite ruszenie, którego wyprawa może jednak zostać ogłoszona tylko w obliczu najwyższej konieczności. Ogólnikowo została poruszona sprawa reformy sądownictwa⁵.

Stanowisko tronu poparli senatorowie w swych wotach⁶. Izba poselska przyjęła powyższe wezwanie z rezerwą. Królowi i senatowi przedłożono obszerną listę „Artikulów doliegliwych koronnych”⁷, domagając się ich załatwienia. Były one niemal identyczne z artykułami przedstawionymi na sejmie krakowskim 1546 r.⁸ Najpoważniejsze jednak było żądanie przekazania władzy, której król „stary” nie był już w stanie podołać, królowi Zygmuntowi Augustowi. W swej mowie od posłów rzecznik izby, poseł sandomierski Stanisław Lupa Podlódowski, niemal groził królowi wypowiedzeniem posłuszeństwa, jeśli „prośba” ta nie zostanie spełniona⁹.

Próbą kompromisowego rozwiązania było odebranie Zygmuntowi Staremu władzy sądowej przez zawieszenie wszystkich procesów i spraw niespornych, jakie wpłynęły do sądu królewskiego¹⁰. Zygmunt Stary przekazał ponadto synowi władzę suwerenną w Prusach Królewskich (co

¹ B. Jagiell., ms. 6563 III, s. 129–131; MRPS, cz. IV, vol. 1, nr 8014–8023, s. 460; MRPS, vol. 3, nr 22939–22948, s. 299.

² B. Jagiell., ms. 6563 III, s. 132–139.

³ Ibidem, s. 171. Według notatki Stanisława Górskiego (B. Kór., ms. 221, s. 263) obrady rozpoczęły się 15 grudnia 1547 r. Najwcześniejszy wpis w MK, dokonany *in conventione Piotrcoviensi*, pochodzi z 17 grudnia 1547 r. MRPS, cz. IV, vol. 1, nr 8065, s. 462.

⁴ A. Dembińska, *Zygmunt I*, s. 279.

⁵ Tekst propozycji królewskiej zachował się w Tomicjanach (B. Jagiell., ms. 6563 III, s. 171–182). Streściła go A. Dembińska, *Zygmunt I*, s. 280, 281.

⁶ A. Dembińska, *Zygmunt I*, s. 281, 282.

⁷ Tekst znajduje się w Tomicjanach (B. Jagiell., ms. 6563 III, s. 146–160). Por. też B. Kór., ms. 221, s. 271–290. Streściła go A. Dembińska, *Zygmunt I*, s. 283.

⁸ Por. wyżej w niniejszym wydawnictwie, nr LIV — sejm walny krakowski 1545/1546, wstęp, przypis 6.

⁹ B. Jagiell., Akc. 185/59 (Teki W. Pociechy), k. 246; J.U. Niemcewicz, *Zbiór pamiątek o dawnej Polsce*, t. I, Warszawa 1822, s. 23–29; I. Kaniewska, *Podlódowski Stanisław* (PSB, t. XXVII, 1982, s. 133, 134).

¹⁰ B. Jagiell., ms. 6563 III, s. 160; ibidem, Akc. 185/59, k. 246.

nastąpiło 6 stycznia 1548 r.)¹¹. Nie zadowolilo to posłów, którzy nie przystąpili w ogóle do obrad nad finansowaniem obrony państwa.

Obrady zamknięto w lutym 1548 r., dokładna data jest jednak trudna do ustalenia¹². Był to ostatni sejm walny, w którym uczestniczył król Zygmunt Stary; monarcha ciężko chory zmarł w Wielkanoc (1 kwietnia) 1548 r.¹³

Publikowany poniżej dorobek sejmu piotrkowskiego obejmuje następujące akty:

I. [*Limitatio terminorum iudicialium*], akt wydany z datą 26 stycznia 1548 r.¹⁴

II. *Litterae restes*:

A. *Primarum restium ingrossatio*¹⁵.

B. *Litterae secundarum restium*¹⁶.

Z pozostałego dorobku sejmu piotrkowskiego, wciągniętego do MK¹⁷, świadczącego swą obfitością o chęci nadrobienia rosnących zaległości w zakresie sądownictwa królewskiego, na uwagę zasługuje zarządzenie wojewody krakowskiego Piotra Kmity w sprawie małżeństw żydowskich¹⁸, zwolnienie miasta Warszawy od czopowego¹⁹ oraz generalne potwierdzenie przywilejów Kościoła na Spiszu²⁰.

¹¹ A. Dembińska, *Zygmunt I*, s. 284.

¹² W. Konopczyński, *Chronologia sejmów*, nr 58, s. 138 podaje datę 5 lutego 1548 r., zgodnie z datą ostatniego wpisu *in conventione* w MK (MRPS, cz. IV, vol. 3., nr 23118, s. 311). Wici wydane jednak zostały *in conventione Piotrcoviensi 10 februarii* (MRPS, cz. IV, vol. 1, nr 8210, s. 470).

¹³ MRPS, cz. IV, vol. 3, nr 23123, s. 311: *Cracovia, 1 aprilis. Sigismundus Primus, rex Poloniae, supremus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masouiae etc. dominus et haeres, regum specimen, virtutum norma, pietate, religione, sanctimonia nemini secundus, multis victoriis clarus sed fidei in Christum constantia clarios, in illius passione et sanguine fuso pro omnibus spe et fiducia sua reposita, moritur, ut mori oportebat, non solo nomine, sed re ipsa Christianissimum rege, ipsa die resurrectionis Dominicae (1 aprilis) firma spe se quoque resurrecturum in gloriam aeternam. Quod pio regi Deus pro sua misericordia praestare dignetur. Vixit annis octuaginta et uno, mensibus tribus. Regnavit annis quadraginta et uno, mensibus duobus, diebus septem. Mortuus est anno a Christo nato MDXLVIII.*

¹⁴ B. Jagiell., ms. 6563 III, s. 160.

¹⁵ WAP Poznań, księgi grodzkie sieradzkie t. 10, k. 354v. Tekst jest urwany i nie pozwala na ustalenie daty. Por. jednak MRPS, cz. IV, vol. 1, nr 8210, s. 470, *Litterae primae restium, ut ea que belli usus postulat, tempore parentur* [10 II 1548].

¹⁶ WAP Poznań, księgi grodzkie kaliskie, t. 10, mkrf. 122486, k. 406–406v.

¹⁷ MRPS, cz. IV, vol. 1, nr 8065–8210, s. 462–470; cz. IV, vol. 3, nr 23029–23121, s. 304–311.

¹⁸ MRPS, cz. IV, vol. 3, nr 23034, s. 305.

¹⁹ MRPS, cz. IV, vol. 3, nr 23110, s. 310.

²⁰ MRPS, cz. IV, vol. 1, nr 8171, s. 468.